

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başvuru Numarası : 2013/6099

Karar Tarihi : 16/7/2014

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Zehra Ayla PERKTAŞ

Burhan ÜSTÜN

Nuri NECİPOĞLU

Zühtü ARSLAN

Raportör : Serhat ALTINKÖK

Başvurucu : Veli KÜÇÜK

Vekili : Av. Zeynep KÜÇÜK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, tutukluluğunun yasal dayanağının olmadığını ve makul olmayan bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürerek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 2/8/2013 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 30/9/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm, 12/12/2013 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas hakkındaki incelemenin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 18/12/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, görüşünü 17/2/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 17/2/2013 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı beyanlarını yasal süresi içinde Anayasa Mahkemesine sunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar şöyledir:

8. Başvurucu, İstanbul Özel Yetkili Cumhuriyet Savcılığınca yürütülen 2007/1536 sayılı soruşturma dosyası kapsamında 22/1/2008 tarihinde gözaltına alınmış ve İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/1/2008 tarih ve 2008/18 sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

9. Başvurucu hakkında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları, 313. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkraları, 314. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları, 82. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a)-(g) bentleri, 38. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 174. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları, 170. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 151. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 53. maddesi, 59. maddesinin (9) numaralı fıkrası, 63. maddesi, 327. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 326. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 135. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 43. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 315. maddesi, 288. maddesi, 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 319. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 336. maddesi, 216. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesi gereğince İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

10. 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasına göre hakkında isnat edilen suçlar bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda öngörülen azami tutukluluk süresinin iki kat uygulaması gerektiği yönündeki hükmün Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarih ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararıyla iptal edilmesi üzerine başvuru, tutukluluk haline son verilmesi istemiyle 5/7/2013 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine başvurmıştır.

11. Başvurucunun talebi, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarih ve 2013/435 Değişik İş sayılı kararı ile reddedilmiştir.

12. Başvurucu, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli kararına itiraz etmiş, itirazı İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 19/7/2013 tarih ve 2013/493 Değişik İş sayılı kararıyla reddetmiştir.

13. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı ile başvurunun isnat olunan suçlardan hapis ve adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

14. UYAP üzerinden edinilen bilgiye göre başvuru, İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesince 11/3/2014 tarihinde tahliye edilmiştir.

15. Başvurucu hakkındaki dava temyiz aşamasında derdesttir.

B. İlgili Hukuk

16. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.”

17. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkemece iptaline karar verilen kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğü veya bunların belirli madde veya hükümleri, iptal kararının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Mahkeme gerekli gördüğü hâllerde, Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabilir.”

18. 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrası şöyledir:

“Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır.”

19. 5237 sayılı Kanun’un 314. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.”

20. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddenin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.”

21. 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturunorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

10. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

..."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 16/7/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurunun 2/8/2013 tarih ve 2013/6099 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasına göre hakkında isnat edilen suçlar bakımından 5271 sayılı Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin iki kat uygulanması gerektiği yönündeki hükmün Anayasa Mahkemesince 4/7/2013 tarihinde iptal edilmesine rağmen bu kararın kendisi hakkında uygulanmadığını, iptal kararı tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen azami beş yıllık tutukluluk süresini doldurmasına rağmen tahliye edilmediğini, iptal kararı sonrasında tutukluluk halinin yasal dayanağının kalmadığını ve makul olmayan bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürerek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı görüldüğünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Anayasa'nın 19. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası

25. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli iptal kararıyla birlikte tutukluluğunun kanuni dayanağının kalmadığını ileri sürmüştür.

26. Adalet Bakanlığı görüşünde, 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasına ağır cezalı suçlar için azami tutukluk süresinin iki yıl olduğunu, bu sürenin zorunlu hallerde üç yıl daha uzatılabileceğini, uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceğini, başvurusunun 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 174. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrasında tanımlanan suçları işlediği iddiasıyla yargılanarak hakkında mahkûmiyet kararı verildiğini, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli kararı ile 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasını iptal ettiğini, bahsi geçen kararın 2/8/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlandığını, gerekli yasal düzenlemenin yapılabilmesi için Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca iptal hükmünün yürürlüğe girmesinin bir yıl ertelendiğini, başvurusunun İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/8/2013 tarihli mahkûmiyet kararına kadar beş yıl altı ay on dört gündür tutuklu olduğunu ve bu sürenin 10 yılı geçmediğini belirtmiştir.

27. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı beyanlarını yasal süresi içinde Anayasa Mahkemesine sunmamıştır.

28. Başvurucunun, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin bu şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

29. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.”

30. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

31. Anayasa'nın “*Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması*” başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükmüne bağlanmıştır. Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 30).

32. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi

uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinde yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurusunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir.

33. Tutuklamaya ilişkin hükümler 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre kişi ancak hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 45).

34. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

35. Yargılandığı davada başvurusuya isnat edilen fiiller, 12/4/1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesinin beşinci fıkrası kapsamında olup, aynı fıkrafta, bu fiiller bakımından 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen tutuklama sürelerinin iki katı olarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, başvurusuya isnat olunan fiiller bakımından uygulanacak toplam tutukluluk süresinin uzatma süreleri dâhil azami on yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

36. 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarih ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararı ile,

"Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilgili bulunması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda hukuk devletinde, ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından kanun koyucu Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayıldıkları takdirde hangi çeşit ve ölçülerdeki ceza yaptırımlarıyla karşılanmaları gerektiği, hangi hal ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici öge olarak kabul edileceği gibi konularda takdir yetkisine sahip olduğu gibi ceza yargılamasına ilişkin kurallar belirleme ve bu çerçevede mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri ve yapısı hakkında da Anayasa kurallarına bağlı olmak koşuluyla ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma yetkisine sahiptir.

Ceza yargılamasına ilişkin kuralları ve bu kapsamda suç türlerine göre tutukluluk sürelerini belirlemek kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında bulunmakla birlikte, gerek ulusal mevzuatta ve uygulamada gerekse de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, ilk derece mahkemelerince sanığın suçlu bulunarak mahkûm edilmesinden sonraki sürecin tutukluluk olarak değerlendirilmediği de nazara alındığında, dava konusu kuralda düzenlenen azami tutukluluk süresinin demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemeyecek kadar uzun olduğu, bu yönüyle kuralda tutuklamanın adeta bir

ceza olarak uygulanabilmesine imkân tanınarak, tutuklama tedbiriyle ulaşılmak istenen hukuki yarar ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı arasındaki makul dengenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı aleyhine bozulmasına neden olduğu...”

gerekçesiyle iptal etmiştir.

37. İptal kararının yürürlüğe gireceği gün sorununu da inceleyen Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın 153. maddesi ile 6216 sayılı Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası hükümlerine göre, söz konusu iptal kararının derhal uygulanmasını “*kamu düzenini ihlal edici nitelikte*” görerek iptal hükmünün, kararın Resmi Gazete’de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

38. Somut olayda başvuru Anayasa Mahkemesinin anılan kararı üzerine tutukluluk haline son verilmesi istemiyle 5/7/2013 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuştur. Başvurucunun talebi İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarih ve 2013/435 Değişik İş sayılı kararı ile “3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “*Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır.*” hükmünün Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararıyla iptal edildiği, ancak Anayasa’nın 153. maddesi uyarınca söz konusu iptal kararının Resmi Gazetede yayınlanması veya Resmi Gazetede yayınlanarak iptal gerekçesinde belirlenen sürenin dolmasıyla yürürlüğe gireceği, bu bakımdan 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrasının halen yürürlükte olduğu, tutuklu sanığın durumunun bu hükme göre değerlendirilmesi gerektiği, tutuklu sanık hakkında tutmayı gerektirir somut delillerin mevcut olduğu, tutuklu sanığın üzerine atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında da tutuklama için makul şüphenin yeterli görüldüğü, atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesi bulunan sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı” gerekçesiyle reddedilmiştir.

39. Başvurucu, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli kararına itiraz etmiş, itiraz İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/7/2013 tarih ve 2013/493 Değişik İş sayılı kararıyla “*tutukluluk hallerinin devamına ilişkin kararların ve gerekçelerinin ortaya konulduğu Mahkemenin 27/7/2012 tarihli oturumunda sanıklar için belirtilen tutukluluk gerekçelerinin usul ve yasaya uygun olduğu ve herhangi bir isabetsizlik görülmediği*” gerekçesiyle reddedilmiştir.

40. Anayasa Mahkemesinin birçok içtihadında, tutukluluk süresinin hesabında ilk derece mahkemesi önünde yargılama aşamasında geçen sürelerin dikkate alınması gerektiği, yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilen bir kişinin hukuki durumunun “*bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu*” olma kapsamından çıktığı ve tutma nedeninin ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak tutma haline dönüştüğü, bu bakımdan temyiz aşamasında geçen sürelerin tutukluluk süresinin değerlendirmesinde göz önünde bulundurulamayacağı belirtilmiştir (B. No: 2013/338, 2/7/2013, § 41).

41. Somut olayda başvuru, 22/1/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi arasında beş yıl altı ayı aşan bir süre boyunca “*bir suç isnadına bağlı olarak*”

tutulmuştur. Her ne kadar 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası Anayasa Mahkemesi tarafından 4/7/2013 tarihinde iptal edilmişse de, iptal kararının derhal uygulanmasının kamu düzenini ihlal edeceği değerlendirilerek iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu 2/8/2013 tarihi itibarıyla söz konusu iptal hükmü yürürlüğe girmemiştir. Bu haliyle başvurunun tutuklu kaldığı süre 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen on yıllık azami süreyi aşmamıştır.

42. Açıklanan nedenlerle, tutukluluğun Kanun'da belirlenen azami süreyi aştığı yönündeki şikâyetler ile ilgili olarak, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "*kanunilik şartı*"nın ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Anayasa'nın 19. Maddesinin Yedinci Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

43. Başvurucu, uzun bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürmüştür.

44. Adalet Bakanlığı, tutukluluk süresinin hesaplanmasında başlangıç noktasının başvurunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı tarih olduğunu, kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesi kararıyla da olsa bir mahkeme kararıyla mahkûmiyetine karar verildiği tarihte tutukluluğun sona ereceğini, bu tarihten itibaren tutmanın nedeninin "*bir suç şüphesi üzerine tutma*" olmaktan çıkıp "*mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi*" haline dönüşeceğini, başvurunun gözaltına alınması ile derece mahkemesince karar verilmesi arasında yaklaşık beş yıl altı ay tutuklu kaldığını, suç işlediği şüphesiyle bir kişinin hürriyetinden mahrum bırakılabilmesi için ilgilin atılı suçu işlediği yönünde makul şüphe ya da inandırıcı nedenlerin bulunmasının gerekli olduğunu, bu koşulların kişinin tutukluluğunun devam ettirildiği her aşamada varlığını sürdürmesi gerektiğini ve makul şüphenin ortadan kalktığı anda ilgilinin serbest bırakılması gerektiğini belirtmiştir.

45. Adalet Bakanlığı ayrıca, belirli bir sürenin ötesine geçen bir tutukluluk süresinin makul olup olmadığını değerlendirirken, somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınarak öncelikle makul şüphenin varlığını sürdürüp sürdürmediğinin, derece mahkemelerinin kararlarında gösterilen tutuklama nedenlerinin, yargılamayı yapan mahkemenin yargılamayı süratle sona erdirmesi açısından gerekli dikkati gösterip göstermediğinin, ulusal yargı organlarının adli kontrole başvurma konusunu tartışıp tartışmadığının, davanın karmaşıklığının, suçlamaların niteliği ve yargılama süresince yargılamayı uzatma ya da makul sürede sona erdirmeye açısından başvurunun tutum ve davranışlarının dikkate alınması gerektiğini, AİHM'in özellikle organize suçlulukla mücadelede tutuklu yargılanan bazı başvuru sahiplerinin dört yıl üç güne kadar uzayan tutukluluk sürelerini makul kabul ettiğini, Almanya'ya karşı yapılan ve yaklaşık beş yıl altı ay süren bir tutukluluk süresine ilişkin başvuruda olayın istisnai koşullarını, karmaşıklığını ve başvurunun soruşturulmasına neden olan eylemlerin ağırlığını dikkate alarak, söz konusu süreyi makul bulduğunu belirtmiştir.

46. Adalet Bakanlığı son olarak, başvurunun, Ergenekon Terör Örgütü'nün yöneticisi konumunda olduğu iddia edilerek örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen tüm suçlardan 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (3) numaralı fıkrasının yollaması ile aynı Kanun'un 220. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereğince sorumlu olduğu iddiasıyla yargılandığını, başvurunun yargılandığı davanın kapsamlı ve karmaşık olduğunu,

başvurucuyla beraber toplam 275 sanığın yargılandığını, dava dosyası kapsamında 3500 ek klasör delil bulunduğunu, 22 davanın aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle birleştirildiğini, derece mahkemesince haftanın dört günü duruşma yapıldığını, yetkili mahkemenin tutuklamanın devamına karar verirken belirli bir süre suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve evrak kapsamına göre adli kontrol tedbirinin de yetersiz kalacağı, yüklenen suçun CMK 100/3-a maddesinde sayılan suçlardan olması gerekçelerine dayandığını, ancak 2/7/2012 tarih ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Erteleenmesi Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından, yargılamayı yapan İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince 27/7/2012 tarihli 210. celsede başvurusunun tahliye talebinin yargılama dosyasının kapsamındaki diğer sanıklardan ayrı olarak değerlendirildiğini belirtmiştir.

47. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı beyanlarını yasal süresi içinde Anayasa Mahkemesine sunmamıştır.

48. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

“Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.”

49. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu güvence altına alınmıştır.

50. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 38. maddesinde “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz” şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğun ise istisna olmasını gerektirmektedir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 61).

51. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarda bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 62).

52. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler “ilgili” ve “yeterli” görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın

karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 63).

53. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinden biri veya birkaçının varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir (B. No: 2012/1137, 2/7/2013, §§ 63-64).

54. Diğer taraftan özgürlük hakkı, adli makamlarla güvenlik görevlilerinin özellikle organize suçlarla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek biçimde yorumlanmamalıdır. Nitekim AİHM, Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinin, AİHS'e Taraf Devletlerin güvenlik görevlilerinin bilhassa organize olanlar olmak üzere suçlulukla etkili olarak mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye sebep olabilecek biçimde uygulanmaması gerektiğini vurgulamaktadır (*Dinç ve Çakır/Türkiye*, B. No: 66066/09, 9/7/2013, § 46).

55. Bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanması ve tutukluluğun uzatılması kabul edilemez. Bununla beraber tutukluluğu meşru kılan gerekçeler gösterilerek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfi olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak aşırı derecede kısa gerekçelerle ve hiçbir yasal hüküm gösterilmeden tutuklama kararı vermek ya da tutukluluğu devam ettirmek bu çerçevede değerlendirilmemelidir (B. No: 2014/85, 3/1/2014, § 46).

56. İtiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak, gerekçeli karar hakkına aykırılık teşkil etmez (B. No: 2014/85, 3/1/2014, § 46).

57. Bakanlık görüşüne göre, derece mahkemesi, başvurunun tutukluluk halinin devamına karar verirken belirli bir süre "*suçun vasfı ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve evrak kapsamına göre adli kontrol tedbirinin de yetersiz kalacağı, yüklenen suçun CMK100/3-a maddesinde sayılan suçlardan olması*" şeklindeki gerekçelere dayanmıştır.

58. Somut olayda, 6352 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince 27/7/2012 tarihli 210. celsede başvurunun tutukluluk durumunu değerlendirerek;

"a- Sanık hakkında 26.1.2008 tarihli tutuklama sebeplerinin henüz ortadan kalkmamış olması,

b- Tanık beyanlarının mahkemece alınmasının henüz tamamlanmamış olması, soruşturma ve kovuşturma aşamasında bazı sanıklar tarafından tanıklar ve itirafçı sanıklara yönelik beyanlarını değiştirmeleri konusunda menfaat, baskı ve tehdit uyguladıkları yönünde soruşturma ve bulguların bulunması nedeniyle de delilleri karartma şüphesinin devam ettiği,

c- Mahkememizce yargılaması yapılan, örgüt yöneticisi ve örgüt üyesi oldukları iddia edilen bir kısım sanıkların haklarında henüz tahkikat başlamadan, bir kısmının da soruşturma ve kovuşturma aşamasında yurt dışına kaçarak firarı durumunda olması ve firar etmeye teşebbüs iddiasıyla soruşturma açılmış olması nedeniyle, aynı örgüt kapsamında yargılanan ve hakkında ağır cezai yaptırımlar istenen sanığın da kaçma şüphesinin bulunduğu,

d- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde tutuklu yargılama için azami bir süre şartı getirilmediği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasının da buna uygun olduğu, makul sürenin her bir dava, özellikle bu dava gibi karmaşık kabul edilebilecek davalar için özel olarak belirlenmesi gerektiği, görülmekte olan davanın kendine özgü yapısı, nitelik ve nicelik olarak ulaştığı devasa boyut, birleşen dava ve sanık sayısı, sanığa atılı suçun CMK 100. maddesinde düzenlenen ve katalog suçlar kapsamında kabul edilen Devletin güvenliğine karşı suçlar ve Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar ile ayrıca Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olduğu, bu suçlar için kanunda öngörülen tutukluluk süresinin üst sınırının 10 yıl olması, atılı suçların kanunda düzenlenen ceza miktarının alt ve üst sınırları, sanığın tutuklulukta geçirdiği süre ve benzer yargulamadaki uygulamalar da göz önüne alındığında, tutuklu kalan bu sürenin makul olduğu,

e- Dosyadaki toplam sanık sayısı, davanın başlangıcındaki tutuklu sanık sayısı ile halen tutuklu olan sanık sayısı dikkate alındığında, mahkememizin şimdiye kadarki uygulamalarında, tutuksuz yargılamanın asıl olup, tutukluluğun istisna olarak uygulandığının görüldüğü,

f- Sanık hakkında tutuklama gerekçelerinin çok ayrıntılı, somut olarak ve delillerin tartışılması suretiyle belirtilmesi halinde ihsas-ı rey itirazlarının söz konusu olabileceği, bu nedenle suç şüphesinin tespitinde bu durumun göz önünde bulundurulduğu,

g- Dosyamızda mevcut çok sayıda yazı ve belgeyle ilgili inceleme raporları, uzman incelemesi raporları, ihbar mektupları, genelkurmay başkanlığınca gönderilen yazı ve belgeler, telefon kayıtları, sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından...”

tahliye talebinin reddi ile tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

59. Adalet Bakanlığı, bu tarihten sonraki değerlendirmelerde derece mahkemesinin 27/7/2012 tarihli kararına atıfla başvurunun tutukluluk durumunun değerlendirildiğini belirtmiştir.

60. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurunun daha önce yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir. Ancak kişinin, tutuklu olarak yargılanmakta olduğu davada mahkûmiyetine karar verilmiş ise mahkûmiyet tarihi itibarıyla da tutukluluk hali sona erer (B. No: 2012/237, 2/7/2013, §§ 66-67). Somut olayda başvurunun tutukluluk süresi, 22/1/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılması arasında yaklaşık beş yıl altı aydır.

61. Tutuklamanın devamına karar verilirken, davanın genel durumu yanında, tahliyesini talep eden kişinin durumunun da dikkate alınması bir zorunluluktur. Başvurucunun tahliye talebini inceleyen mahkeme, ret gerekçesinde başvurunun kaçacağına ya da delilleri karartacağına dair inandırıcı somut olgular ortaya koyamamıştır.

62. Mahkemenin, 6352 sayılı Kanun kapsamında tutukluluk halinin yeniden değerlendirilmesi talebi üzerine verdiği 27/7/2012 tarihli kararında yer alan, dava kapsamında yargılanan sanıklardan birkaçının kaçması ya da kaçmaya teşebbüs etmesi, yine bazı sanıkların delilleri karartma girişiminde bulunması şeklindeki gerekçeleri, diğer sanıkların da bunları yapabileceğine dair karine olarak değerlendirilemez. Aksi takdirde masumiyet karinesi ve bununla bağlantılı olarak kişi hürriyetine ilişkin ilkelerin zedelenebileceği açıktır. Bu nedenle, aynı davada yargılanan bazı sanıkların durumlarından hareketle genelleme yapılarak diğerlerinin de aynı davranışta bulunabileceğini varsaymak, tutukluluk gerekçelerinin somutlaştırılmasını engellediği gibi, özgürlüğün esas, tutukluluğun istisna olduğu yönündeki anlayışla da bağdaşmaz. Bu çerçevede tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda ileri sürülen gerekçelerin “ilgili” ve “yeterli” olduğu söylenemez (B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 117).

63. Özellikle 5271 sayılı Kanun’un 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasında tutuklama yerine öngörülen adli kontrol hükümlerinin 6352 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 5/7/2012 tarihinden itibaren başvuru lehine de uygulanma imkanı ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, anılan kararlarda hedeflenen meşru amaçla yapılan müdahale arasında gözetilmesi gereken denge açısından, mevcut adli kontrol tedbirlerinin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu durumda, tutukluluğun devamına karar verilirken yargılamanın tutuklu sürdürülmesinden beklenen kamu yararı ile başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı arasında ölçülü bir denge kurulmadığı ve bu nedenle tutuklu kaldığı sürenin makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

64. Açıklanan nedenlerle, başvurunun tutukluluk süresinin uzun olduğu yönündeki şikâyeti ile ilgili olarak Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

65. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

66. Başvuruda, Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

67. Başvurucu, herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır.

68. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

69. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucunun,

1. “*Kanun’da belirtilen azami tutukluluk süresinin aşıldığı*”na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. “*Tutukluluk süresinin makul olmadığı*”na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin Mahkemesine gönderilmesine,

16/9/2014 tarihinde **OY BİRLİĞİYLE** karar verildi.

Başkan
Serruh KALELİ

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Zühtü ARSLAN